

Yttrande över Remiss av Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram (U2024/01380)

Bakgrund

Linnéuniversitetet (Lnu) har anmodats att lämna synpunkter på rubricerad remiss.

Universitetet vill anföra följande.

Inledning

Lnu ställer sig positivt till att det inrättas en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare. Lnu delar och betonar vikten av redovisningens argument om att professionsprogrammet bör vara flexibelt i sitt innehåll och att det över tid utvecklas med utgångspunkt i förändrade behov hos rektorer, lärare och förskollärare samt förändringar i omvärlden. Lnu instämmer även i vikten av att meriteringssystemet, inom en snar framtid, kopplas till karriärstegsreformen. Genom tydliga kriterier för meriteringsnivåerna kan karriärstegsreformen bli mer förutsägbar, transparent och likvärdig.

Redovisningens benämning "professionsprogram" är mycket problematisk med tanke på användningen av termen program i såväl andra utbildningssammanhang som vardagliga sammanhang. Den nuvarande terminologin riskerar att skapa missförstånd angående programmets mål och innehåll, särskilt i relation till möjligheten att bygga vidare på grundutbildningen till en magister- eller masterexamen. För att undvika sådana missförstånd och för att tydligare reflektera både kompetensutvecklingens och meriteringssystemets strukturer, kan det vara lämpligt att överväga en term som mer exakt beskriver programmets dubbla syften.

En nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare inom skolväsendet

Den nationella strukturen för kompetensutveckling föreslås till stor del bestå av kurser som ges av universitet och högskolor. Lnu ställer sig positiva till att merparten av kurserna föreslås ingå i universitetens reguljära utbildningsutbud och att praktiktäna forskning och samverkansprojekt ska

ingå i den nationella strukturen för kompetensutveckling. Samtidigt indikerar ett "professionsprogram" att det är professionens erfarenhetsbaserade och beprövade kunskaper som står i centrum. Lnu anser att begreppen kollegialt lärande och professionell lärargemenskap är alltför vagt definierade, saknar samordning med universitetskurserna och att organisationen av lärares kollegiala arbete i de uppdrag som läggs ut på lärosätena bör tydliggöras och förankras i vetenskaplig grund. Detta för att säkerställa kvalitet och hållbarhet samt en samsyn avseende huvudområden och undervisningsämnen för en mer nationell likvärdighet. Vidare framgår inte hur det kollegiala lärandet och professionens utveckling ska bli hållbart över tid så att det inte avstannar för lärare som har uppnått en viss meriteringsnivå. Skolor och förskolor omfattas av olika kulturer. En enskild lärares ambition att utveckla sig bör inte vara beroende av vilken huvudman, skola eller förskola hen arbetar vid.

Redovisningen redogör för att kompetensutvecklingen och dess innehåll i den nationella strukturen är utformat utifrån förskollärares, lärares och rektorers behov av fördjupning, men också en breddning av kompetens. Lärande innebär förstås alltid en fördjupning av en persons kunskaper men i ett akademiskt perspektiv utgör breddning och fördjupning två väsentligt olika vägar. Om kompetensutveckling på sikt ska kunna leda till en magister- eller masterexamen är det en förutsättning att förhållandet mellan breddning och fördjupning klargörs mer ingående.

Förutsättningarna för kompetensutveckling inom den nationella strukturen måste vara gynnsamma för alla lärare. För yrkeslärares del finns det, som anges i redovisningen, en risk att kurserna hamnar långt ifrån yrket och från det som yrkeslärare ofta efterfrågar och är i behov av. I redovisningen lyfts behov av att tillsammans med universitet och högskolor ta fram uppdragsutbildningar specifikt riktade till yrkeslärare, till exempel inom yrkesengelska och språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Lnu ser en risk att yrkeslärare får delta i kurser på ämneslärares premisser vilket riskerar att inte tillräckligt beakta de yrkesspecifika villkoren och de olika yrkesspråken, vilket kan leda till en förenkling av de yrkesspecifika delarna.

Lnu vill poängtera vikten av att yrkeslärare ges möjlighet att delta i professionsprogrammet och får behörighet via yrkeslärarexamen samt de antal års yrkeserfarenhet som krävs för övriga lärare. I normalfallet är inte yrkeslärare behöriga för studier på avancerad nivå via sin examen. Men i regeringens riktade satsning på masterprogram, specifikt för yrkeslärare, har yrkeslärarexamen räckt för att kunna antas till programmet. En sådan lösning är viktig även i professionsprogrammet eftersom yrkeslärare annars riskerar att exkluderas. Kurser som ges inom masterprogrammet för yrkeslärare är lämpliga att inkludera i den nationella strukturen, specifikt för yrkeslärare.

Ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare

Lnu samtycker till redovisningens förslag om tre meriteringsnivåer inom professionsprogrammet med dess respektive kvalificeringsnivåer på 15 hp, 60 hp, och examen inom forskarutbildning för de olika meriteringsstegen. Men, det är ett mycket stort glapp mellan nivå 2 och 3 och stegen bortser helt från masterexamen. Lnu vill påpeka att vi sedan länge är del av

Bolognaprocessen och masterexamen bör således vara en grund för meritering, vilket det enligt redovisningen inte är. Lnu föreslår införandet av ytterligare en meriteringsnivå som mer går i linje med masterexamen vilket är erforderligt om Sveriges masterutbildningar som kompetenshöjande för lärare ska erkännas. Det finns ämnesmastrar och didaktiskt/pedagogiskt inriktade mastrar som passar väl in i professionsprogrammets syfte.

Även under den här rubriken vill Lnu framhålla att inom akademiska sammanhang utgör breddning och fördjupning två skilda vägar för lärande. Om kompetensutveckling i framtiden är avsedd att leda till exempelvis en magister- eller masterexamen, vore det fördelaktigt att tydligare förklara förhållandet mellan breddning och fördjupning. En grundligare beskrivning av dessa aspekter skulle bidra till akademisk progression.

Samtidigt som Lnu i stora delar ställer sig positiva till införandet av en nationell struktur för kompetensutveckling och meriteringssystem vill Lnu belysa en fara med att införandet av ett professionsprogram och meriteringssystem inledningsvis riskerar att öka klyftorna mellan skolor. Skolor och förskolor med hög behörighet bör ha färre problem att med bibehållen kvalitet i undervisningen hantera de resursbrister som uppstår när lärare vill meritera sig. De skolor och förskolor som har hög behörighet kan också relativt snabbt öka kompetensen på skolan. Skolor med låg tillgång till behöriga lärare har däremot sämre förutsättningar att öka kompetensen bland personalen. För att likvärdigheten ska kunna bibehållas och helst förstärkas behöver därför särskilda satsningar göras på skolor och förskolor som har personal med låg behörighet, samt i lärarutbildning för att utbilda fler lärare. Förskolor och skolor i områden med socioekonomiska utmaningar, där det finns större andel obehöriga lärare och högre omsättning av lärare, ges redan initialt sämre förutsättningar att delta i professionsprogrammet eftersom meriteringssystemet i redovisningen knyts till individnivå och inte skolutveckling på områdesnivå.

Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisningen (VAK)

I redovisningen framgår att kursen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisningen (VAK) ska vara obligatorisk för att nå meriteringsnivå 2. Redovisningen ger ingen vägledning till om lärare som redan har många akademiska poäng skulle kunna tillgodoräkna tidigare kurser (eller delar av tidigare studier) som VAK.

Lnu menar att innehåll och inriktning för VAK behöver anpassas till det eller de ämnesområden som undervisningen förväntas behandla. För att på ett professionellt sätt kunna vidareutveckla undervisning och därigenom visa undervisningsskicklighet (inom ett ämnesområde) måste deltagande lärare och lärarutbildare kunna relatera till specifikt ämnesinnehåll och hur det kan/bör behandlas samt till elevernas lärande av detta innehåll. Det finns anledning att anpassa kursens innehåll och inriktning för förskollärare och olika lärarkategorier. Det är därför av stor vikt att kursinnehållet i VAK tar hänsyn till undervisningsämnenas olika karaktär.

Samtidigt kan beskrivningen av VAK uppfattas som begränsad och skulle kunna utvidgas för att även omfatta kvaliteten i skolans gemensamma frågor. Begreppet undervisning tenderar att fokusera på lärarens individuella ansvar

snarare än skolans övergripande uppdrag att skapa förutsättningar för lärande.

Praktiknära forskning

Enligt redovisningen är definitionen av praktiknära forskning ”forskning i samverkan med förskolläraryrket och lärarprofessionen utifrån förskolans och skolans behov av kunskap för att förbättra verksamheten.” Lnu anser att redovisningens definition är för vag och att kriterier för medverkande i praktiknära forskning inom ramen för meriteringsnivå 2 behöver förtydligas.

Lnu är positiv till att praktiknära forskning ses som del av förskollärares, lärares och rektorers kompetensutveckling. Samtidigt konstaterar Lnu att det i förutsättningarna för medverkande i praktiknära forskning finns stora skillnader vilket riskerar utesluta lärare från delar av professionsprogrammet. Omfattningen av extern finansiering samt tillgängligheten för den praktiknära forskningen behöver öka om professionsprogrammet i sin helhet ska vara öppet för alla i skolväsendet.

Resurser

Lnu delar redovisningens beskrivning om att professionsprogrammet ställer stora och nya krav på universitet och högskolor och vill påpeka att det idag helt saknas finansieringsmodeller för lärosätena i framtagnad av kursutbud inom det nationella professionsprogrammet. Lärosätenas befintliga kursutbud är i delar inte anpassade för professionsprogrammets målgrupp, vare sig i innehåll, distributionsform, studietakt eller omfattning.

Lnu anser att det är angeläget att avsätta särskilda resurser för kursutveckling, så att kursplaner anpassade till specifika undervisningsämnen eller ämnesområden kan tas fram så att professionsprogrammets kursutbud tillför professionen nytt innehåll och inte enbart genom nya arbetsformer.

Nationell arena för samverkan (NASP)

Redovisningen föreslår inrättande av Nationell arena för samverkan för professionsprogrammet (NASP), för att ”utveckla nya och befintliga uppdragsutbildningar inom ramen för professionsprogrammet”, samt att det inom NASP inrättas temporära arbetsgrupper med lärarutbildare och forskare för att utveckla specifika kurser. Lnu vill betona vikten av bred delaktighet och transparenta processer för vilka representanter som utses i NASP och i arbetsgrupper.